

Zavezniki odstavili generala Wavella

Nova japonska invazijska armada se bliža Javi, glavnemu otoku holandske Vzhodne Indije. Japonci prekorali reko Sittang in zasedli pozicije v bližini burmske ceste. Devet japonskih bojnih ladij in več vojaških transportov potopljenih. Sovjetski obroč okrog nemške armade se zožuje

Washington, D. C., 3. marca.—Vojni in mornarični departement sta naznanila, da je bil angleški general Archibald Wavell odložen kot vrhovni poveljnik zavezniške oborožene sile v južnozpadnem Pacifiku in da je poveljstvo armade, bojne mornarice in letalske sile prišlo v holandske roke.

General Wavell bo prevzel prejšnjo pozicijo kot vrhovni poveljnik oborožene sile v Indiji in kot tak bo odgovoren za obrambo Burme, britske kolonije, pred Japonci. On bo sodeloval s kitajskim poveljstvom v operacijah proti sovražniku. Naznanilo naglašja, "da prenehanje poveljstva ne pomeni izpremembe strategične politike in vojni proti Japonci. Holanci bodo še nadalje deležni pomoči s strani združenih narodov."

London, 3. marca.—Poročila iz Batavije, Java, pravijo, da se nova japonska invazijska armada bliža temu otoku in da je ta tarča silnega zavezniškega bombardiranja iz zraka in z morja. Več transportov z vojaškimi četami je na poti proti Javi.

Pegu, Burma, 2. marca.—Japonske čete so prekorale reko Sittang in se približale burmski cesti severno od tega mesta, a so bile v bitki z Angleži vržene nazaj. Več tisoč japonskih vojakov je zbranih pri Schweigynu, na vzhodni strani te reke, in pri Nyanglebinu, ki je samo pet milj oddaljen od burmske ceste, po kateri dobiva kitajska armada bojni material iz Anglije in Amerike.

Britsko poveljstvo priznava povečanje japonskega pritiska na fronti ob reki Sittang. Operacije japonskih čet podpirajo bojna letala. Britske vojaške avtoritete so odredile evakuacijo nebojnikov iz naselbin v bližini fronte.

Evakuacija Rangoona, glavne baze burmskega mesta, je bila izvedena že prej. Tam se nahajajo še britske čete, pripravljene na boj s sovražnikom. Skladišča orožja in streliva ter militarnostne naprave so bile pogane v zrak z dinamitom, da ne bi prišle v japonske roke.

Bondoeng, Java, 2. marca.—Najmanj devet japonskih bojnih ladij in 17 vojaških transportov je bilo potopljenih in poškodovanih v pomorski bitki pri Javi v zadnjih dveh dneh. Enote zavezniške bojne mornarice so podpirale v bitki bojna letala.

Holandske čete so uničile oljno polje in čistilnice olja pri Tjapou, 30 milj vzhodno od Rembanga, in zdaj razbijajo železnico progo in mostove, da zavro prodiranje Japoncev. Holandska armada, ki se bori proti sovražniku, šteje okrog 200.000 vojakov. Večina te tvorijo domaćini, katerim pomagajo tudi britski in ameriški vojaki.

Meibourne, Avstralija, 2. marca.—Šestnajst japonskih bojnih letal je metalo bombe na East Moresby, Nova Gvineja, poročala avstralski letalski minister. Proti sovražniku so se dvignila v zrak avstralska letala in ga odpodila. Minister pravi, da bombe, katere so vrgli Japonci, niso povzročile velike škode.

Washington, D. C., 2. marca.—Ameriške in filipinske čete so napadle japonske pozicije v severnem delu Luzona, največje

Indijski vodja poziva pristaše v boj

Bose napadel britske imperialiste

London, 2. marca.—Na berlinski radiopostaji je govoril Subhas Chandra Bose, vodja levega krila indijskih nacionalistov in znan kot prijatelj osi, in pozival svoje rojake v borbo proti Veliki Britaniji. "Britski imperializem je večni sovražnik Indije", je dejal. "Kompromis ali mir z njim ni mogoč in treba ga je strmoljaviti. Vsi sovražniki britskega imperializma so naši zavezniki."

Bose je dalje rekel, da je Indija na križpotu svoje zgodovine in da se mora boriti za svojo neodvisnost. V tej borbi bo imela oporo sil, ki so se odločile za zlom imperializma Velike Britanije.

V Londonu prevladuje mnenje, da je Bose sklenil pakt z osi, nanašajoč se na priprave glede invazije Indije. On je pobegnil iz Indije v januarju preteklega leta.

Krovavi rasni izgredi v Detroitu

Zupan Jeffries pojde v Washington

Detroit, Mich., 2. marca.—Zupan Edward J. Jeffries je dejal, da bo odletel v Washington in apeliral na federalne avtoritete za pomoč pri izravnavi konflikta, ki je nastal, ko so se zamorjake družine skušale preseliti v stanovanja, katere je zgradila federalna vlada. Ta stanovanja ostanejo prazna, dokler se spor ne izravna.

Več sto oseb je bilo ranjenih v izgredih pred stanovanjskim projektom, ki je znan pod imenom Sojourner Truth, v soboto in nedeljo. V teh je bilo udeleženih okrog 1500 zamorcev in belopoltecev.

Policija je bila pozvana v akcijo, da zatre izgrede, in aretirala je več oseb. Štirinajst ljudi je dobilo tako težke poškodbe, da so jih morali odpeljati v bolnišnico. Policija je zasegla 200 pušk, revolverjev in nožev in 2000 nabojev. Zupan Jeffries je apeliral za mir in poslal več sto policajev na pozorišče, da preprečijo obnovo izgredov.

ARGENTINSKI RADIKALCI BOJKOTIRAJO VOLITVE

Taborda zahteva prelom odnosajev z osi

POLICIJA STRAŽI VOLIŠČA

Buenos Aires, Argentina, 2. marca.—Kongresne volitve, pri katerih igra politika izolacije podpredsednika Ramona S. Castilla, ki nadomešča bolnega predsednika pri vodstvu vladnih poslov, važno vlogo, so se pričele včeraj. Radikalna stranka, katere vodja je poslanec Raul Damonte Taborda, bojkotira volitve in jih je označila za sleparijo. Izgleda, da bodo konservativci, ki podpirajo Castilla, zmagali v večini province. Štetje glasov bo trajalo več dni in potem naznanjen rezultat.

Dva tisoč policajev straži volišča v Buenos Airesu, toda doslej se nasilja še niso pojavila. Volilna vprašanje so jasno definirana. Glavno je, ali naj Argentina vztraja pri politiki izolacije, katere glavni zagovornik je Castillo. Taborda in drugi voditelji radikalne stranke zahtevajo prelom diplomatskih in vseh drugih odnosajev z Nemčijo, Italijo in Japonci. V nekaterih pokrajinah podpirajo radikalce socialisti.

Glavni kandidat radikalcev v Buenos Airesu je Taborda, ki je imel zadnji teden dvoboj s polkovnikom E. Rottjersem, svojim političnim nasprotnikom. Taborda je zagovornik demokracije in popolnega preloma z osi.

Castillo je naznanil, da bo podano popolno poročilo o konferenci zunanjih ministrov ameriških republik, ki se je pred nekaj tedni vršila v Rio de Janeiru, Brazilija, na izredni seji članov kabineta v četrtek. Na tej so se vse ameriške države razen Argentine in Čileja po svojih reprezentantih izrekle za prelom odnosajev z osi, kooperacijo z Združenimi državami in skupno obrambo zapadne hemisfere.

Stranka, ki dobi večino glasov v provinci, dobi dve tretjini sedežev v kongresu v smislu volilnega zakona. Druga stran, ki prejme največ glasov, dobi ostalo tretjino sedežev.

Pomoč poljskim vojnim ujetnikom

Kritična živilska situacija na Finskem

Stockholm, Švedska, 2. marca.—Poljski vojni ujetniki v finskih taboriščih bodo dobili pomoč v smislu dogovora, ki so ga sklenili uradniki poljskega in finskega Rdečega križa v Stockholmu. Več tisoč poljskih vojakov, ki so se borili na strani sovjetskih čet in so jih Finci ujeli, bo premeščenih v posebno taborišče. Uprava finskega Rdečega križa je naznanila, da bo razpečavala živila in obleke, katere bo zbral poljski Rdeči križ na Švedskem, med ujetniki.

Sklenjeni dogovor je rezultat napora Johna Thelana iz Washingtona, D. C., ki se nahaja že več mesecev na Finskem kot reprezentant ameriškega Rdečega križa. On se bo kmalu vrnil v Ameriko in poročal o svojem delu.

Čprav je živilska kriza na Finskem dosegla kritično točko, niso bili odmerki živeža znižani poljskim in ruskim vojnim ujetnikom. Po poročilu iz Helsink mora Finska skrbeti za najmanj 40.000 ruskih in poljskih vojnih ujetnikov. Slednji dobivajo bolj-šo hrano kot finski civilisti.

Lakota v grških pokrajinah

Ljudje umirajo na cestah

Ankara, Turčija, 2. marca.—Begunci, ki so dospeli sem iz Aten in drugih grških mest, pripovedujejo o veliki lakoti na cestah. Osiščne okupacijske oblasti ne store ničesar za ublažitev bede, pač pa pripovedujejo Grkom, da je angleška blokada odgovorna za pomanjkanje in lakoto.

Neki begunec je povedal, da več sto ljudi umrje za lakoto dnevno. V Atenah, Pireju in drugih mestih ljudje cepajo na cestah. Osiščne okupacijske oblasti ne store ničesar za ublažitev bede, pač pa pripovedujejo Grkom, da je angleška blokada odgovorna za pomanjkanje in lakoto.

V nekaterih krajih ni kruha že več tednov. Iz Turčije je prišel v Grčijo samo en parnik z živil, katere so prispevale turške dobrodelne organizacije.

Odpor proti nacijem v Holandiji narašča

Protistavkovna akcija na vidiku

Delavski odbor dobi večjo oblast

Washington, D. C., 2. marca.—Kongres bo kmalu storil korake, da zagotovi nepretrgan obrat industriji, ki so udeležene v produkciji bojne opreme, in dal večjo oblast federalnemu delavskemu odboru, da prepreči stavke v vojnih industrijah.

Senator Hill, demokrat iz Alabame, je dejal, da je zakonodaja, ki naj bi dala večjo oblast delavskemu odboru, potrebna. Sugestije glede sprejetja take zakonodaje prihajajo od uradnikov, v katerih področje spada pospešitev produkcije bojne opreme na najvišjo možno stopnjo.

Zakonodaja bo morda vključevala provizijo za takojšnjo potegnitev delavcev, ki zastavka v armado, če so podvrženi vojaški službi, a so bili izvzeti iz te zaradi zaposlitve pri vojnem delu. Oni delavci, ki niso zaradi starosti ali drugih vzrokov podvrženi vojaški službi, bi prišli na črno listo, če bi zastavkali in ne bi dobili več dela v podjetjih, ki imajo vladna naročila.

Republikanska senatorja Taft in Vandenberg sta izjavila, da akcija ne bi bila potrebna, če bi se delavci in delodajalci držali sporazuma, ki so ga sklenili pred nekaj tedni. S tem so se obvezali, da ne bo stavk in izporov, dokler bo trajala vojna, in da bodo rešili nastale spore na miren način.

Odstranitev tujcev z zapadne obale

200.000 tujcev v treh državah

San Francisco, Cal., 2. marca.—Vojaški krogi so pretrgali dolg molk in naznanili program glede evakuacije vseh sovražnih tujcev iz strateških krajev ob zapadnih obalah. General J. L. De Witt, poveljnik vojaških distriktov, je dejal, da se bo evakuacija vršila v soglasju s militarističnimi načrti. Obramba je prva, potem pridejo drugi razlogi v poštev.

To je bil generalov odgovor krajevnim organizacijam in civilnim avtoritetam, ki vodijo veliko kampanjo, da se vse sovražne tujce požene iz zapadnih držav. Te sodijo, da biva najmanj 200.000 sovražnih tujcev v Californiji, Oregonu in Washingtonu. Največjo skupino med temi tvorijo Japonci.

DeWitt je dejal, da bo akcija podvzeta v smislu odredbe, katero je nedavno objavil predsednik Roosevelt. Ta določa premestitev vseh tujcev iz strateških con.

Kritika federalne farmske administracije

Washington, D. C., 2. marca.—Federalna farmska zaščitna administracija se bo morala boriti za svoj obstoj v nižji kongresni zbornici, kjer je predmet ostre kritike. Debata se je pričela o predlogu, da dobi administracija dodatno vsoto \$700.000.000 za izvrševanje svojih funkcij. Kongresnik Dirksen, republikanec iz Illinois, je dejal, da ima administracija 20.000 oseb na svoji plačilni listi, katerih plača znaša \$18.000.000 letno. On se je izrekel za drastično redukcijo uradnikov in uslužbencev.

Petsto oseb aretiranih po bombnih eksplozijah

NEMŠKI VOJAK UBIT V PARIZU

London, 2. marca.—Nemške vojaške oblasti v Holandiji so aretirale in poslale v zapor petsto oseb, med temi več vseučilišnih profesorjev, poročala holandska časnikarska agentura Aneta. Česa so bili aretiranci obtoženi, poročilo ne omenja. Aretacije so sledile bombnim napadom na stanovanja nemških in holandskih nacijem.

Odpor proti nacijem se širi kljub aretacijam in eksekucijam rebelev. Več sto upornikov so naciji poslali v jetniško taborišče pri Amersfoortu.

Med profesorji, ki so bili aretirani najbrže na obtožbo protinacijskih aktivnosti, so omenjeni Noetink, Romein in Heringa. Ti so poučevali pravo, ekonomijo in medicino na univerzi v Amsterdamu. Studentje na tej univerzi so namenjavali sklicati stavko in znak protesta proti aretaciji profesorjev, a so se v zadnjem momentu premislili, iz bojazni pred zatvoritvijo univerze.

Čprav nacijske oblasti nalagajo drastične kazni, ne morejo zatreti odpora. Celo duhovniki molijo v cerkvah za izgon nemških nacijem iz dežele.

Po nacijih kontrolirano holandsko časopisje piše o poostitvi odredb glede delitve potrebščin v odmerkih.

Dr. T. Goedewaagen, profesor na univerzi v Leydeni, ki so ga naciji imenovali za načelnika departamenta kulture in prosvete, je dejal, da bo vseučilišna svoboda odpravljena, "ako ne bodo profesorji predavali dijakov o rezultatu nacijških raziskavanj." On je odredil, da morajo pevski društva in orkestri predložiti svoje programe cenzorju, ker gotove zbirke niso zaželjive. Glasbeni komadi, katerih avtorji so židje ali osebe iz držav, ki so zavojeovane v vojni z Nemčijo, se ne smejo igrati.

Vichy, Francija, 2. marca.—Tukajšnje avtoritete so naznanile, da so štirje mladi Francozi napadli nemškega vojaka v Parizu in ga ubili, zaeno pa so vrgli bombo na nemško vojaško posadko v neki šoli. Bomba ni eksplodirala; če bi bila, bi bilo več vojakov ubitih. To je bil prvi izbruh nasilja v Parizu po več tednih.

Izplačila iz sklada za brezposelne se povečala

Washington, D. C., 2. marca.—Federalni odbor za socialno zaščito je naznanil, da so izplačila podpore brezposelnim v januarju poskočila za 47 odstotkov v primeri z decembrom preteklega leta. Vzrok je porast števila brezposelnih zaradi preureditve avtne in drugih industrij za produkcijo bojne opreme. V Illinoisu je dobilo 72.600 brezposelnih podporo v vsoti \$3.269.400 v januarju. Največji porast v številu brezposelnih izkazuje Michigan, kjer je avtna industrija odslavila v januarju 106.700 delavcev.

Areacije norveških vojaških častnikov

Stockholm, Švedska, 2. marca.—Sem dospela poročila iz Oslo pravijo, da so nacijske avtoritete aretirale 148 prominentnih Norvežanov, med temi 88 bivših vojaških častnikov in prijateljev kralja Haakona. Vsi so bili poslani v koncentracijska taborišča.

Vzroki kaosa v produkciji.

PROSVETA

THE ENLIGHTENMENT

GLASILO IN LASTNINA SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Organ of and published by Slovene National Benefit Society

Nerocnina za Združeno državo (izven Chicago) in Kanado \$8.00 na leto, \$3.00 za pol leta, \$1.50 za četrt leta; za Chicago in Cicero \$7.50 za leto, \$3.75 za pol leta; za inozemstvo \$9.00.

Subscription rates: for the United States (except Chicago) and Canada \$8.00 per year, Chicago and Cicero \$7.50 per year, foreign countries \$9.00 per year.

Cene oglasov po dogovoru.—Rokopisi dopisov in nenarocnih člankov se ne vračajo. Rokopisi literarne vsebine (črtice, povesti, drame, pesmi itd.) se vrnejo pošiljatelju le v slučaju, če je priložil poštino.

Advertising rates on agreement.—Manuscripts of communications and unsolicited articles will not be returned. Other manuscripts, such as stories, plays, poems, etc., will be returned to sender only when accompanied by self-addressed and stamped envelope.

Naslov na vse, kar ima stik s listom:

PROSVETA

2657-59 So. Lawndale Ave., Chicago, Illinois

MEMBER OF THE FEDERATED PRESS

138

Amerika potrebuje Bevina!

Burbonci v kongresu spet skačejo, kakor da jih je osa picila. Začeli so spet agitirati za protistavkovne zakone, za odpravo čezurne in dvojne mezde in za "zmrzništev" statusa unijske ter odprte delavnice.

Za dosego tega se zlasti žurita kongresnika Cox iz Georgije in Smith iz Virginije, oba demokrata po imenu, ostali demokrati in republikanski burbonci jima pa pomagajo. Burbonski ekstremisti ne morejo mirovati, je vse zaman. Zaveza, katero sta dala predsednika obeh velikih delavskih organizacij CIO in ADF, da ne bo stavk za časa vojne, je menda brez vrednosti za burbonce. Ti nazadnjaki ne zaupajo niti pitčee delavskim organizacijam.

Intrigiranje burboncev v kongresu pa ni brez vsakega povoda. Vsak čas se pojavi kakšna manjša stavka v vojnih industrijah, ki jih povzročajo ekstremisti na drugem koncu; to so predvsem lokalne neodvisne unije, ki niso nikomur odgovorne, drugič pa so arboriti lokalni voditelji unij CIO in ADF, ki obratno ne zaupajo lastnim glavnim voditeljem in centralam svojih organizacij. Centrala obeh organizacij imajo polne roke posla s temi lokalnimi arboritzi, toda, predno jih uzejejo, lahko poteče veliko škoda na rovaš bojne produkcije.

Na drugi strani niso lastniki prizadetih podjetij nič boljši. Saj je vsej javnosti znano, da nešteti podjetniki še vedno vztrajajo za "business as usual", da na vse načine poskušajo odvzeti delavcem plačo in pol za čezurno delo in dvojno plačo za delo ob nedeljah in praznikih. Neneprenehoma godrnjajo in iščejo spora z delavci, da potem lahko vpijejo: Delavci, unija ovira produkcijo!

Te izkoriševalne podjetnike, kakor njihove burbonske zaščitnike v kongresu, najbolj peče štiridesetnik, ki je zakonito zjamčen za vse delavce brez ozira, kje in kaj delajo. Ta socialna ustanova, ena najboljših, kar jih je poteklo iz Rooseveltovega novega dela, jih strašno bode. Delo lahko traja 50 ali 60 ur v tednu, ampak za "overtime" je treba plačati polovico več ob delovnikih in dvakrat toliko za delo ob nedeljah in praznikih. To jih najbolj peče.

Krik, da je treba odpraviti ekstra plačilo za čezurno in nedeljsko-praznično delo v vojnih industrijah, je krivičen do mozga — toliko časa, dokler niso odpravljeni tudi dobički na neki višini, recimo, kar je čez 10 odstotkov. Kar je dobro za goš, mora biti dobro tudi za gosjaka! Ako se ne smejo delavci koristiti z današnjim položajem, čemu bi se smeli delodajalci? Na primer: s kakšno človeško pravico sme zahtevati odpravo "overtime" in "doubletime" kapitalist, ki danes grabi 20, 30 in 50 odstotkov profita?

Zrtvovanje mora biti na obeh koncih. Če je treba "zamrzni" (postaviti strop) delavčevu plačo na neki točki, je treba takisto "zamrzni" delodajalčev dobiček in prav tako cene živemu in drugim nujnim potrebščinam ter stanarine.

Priznati je treba, da je politika administracije glede mezd in dobičkov in slihen problemov v vojnih industrijah še vedno kaotična. Stvar še ni organizirana in sistematizirana kakor je treba in zaradi tega so večne homatije z bizniškimi ekstremisti na eni strani in z delavskimi ekstremisti na drugi.

Amerika nujno potrebuje svojega Bevina!

Ernest Bevin je energičen delavski voditelj na Angleškem, ki je obenem minister za delo v Churchillovi vladi. Dokler ni bilo njega v vladi, je bil tudi v Angliji kaos v industrijah, ki producirajo bojni material; bile so neprestane stavke, spori in rabuke med delavci in delodajalci, posledica je pa bila, da je produkcija bojne materiala ležala na polju.

Čim pa je Bevin prišel na krmilo, je kmalu naredil mir v industrijah in od takrat teče produkcija kot po maslu. Bevin je pridobil delavce, da so suspendirali stavko za časa vojne, sami so si nategnili delovnik in stabilizirali so si plače — na drugi strani je pa vlada, katere je prevzela industrije pod svojo kontrolo, stabilizirala profite za lastnike na neki nizki točki. Vlada kontrolira tudi cene, da ne divjajo brez uže in tako teče ves sistem harmonično.

Nobenega dvoma ni, da to pride tudi v Ameriki — ampak lahko bi prišlo že zdaj, ko nam še ne teče voda v grlu. Čemu čakati skrajne krize?

Predsednik Roosevelt bi lahko našel ameriškega Bevina med poštenimi in energičnimi delavskimi voditelji, katerega bi postavil na čelo departmeta za delo in mu poveril vodstvo reševanja vseh delavskih problemov v vojnih industrijah. Delavska tajnica Frances Perkins je dobra ženska, ki ima napredne socialne nazore in ideje, je pa brez energije in vpliva; pri delavskih unijah si ne more ustvariti zaupanja. Organizirani delavci ne zaupajo nikomur toliko kot svojemu unijskemu odborniku. Danes je tako, da ima Hillman več zaupanja pri delavcih kot Frances Perkins, toda Hillman nima tiste oblasti, kakršno ima načelnica delavskega departmeta.

V izrednih časih, kakršni so danes, ko je treba hitre odločitve, mora biti oblast z odgovornostjo vred koncentrirana v čim manj rokah. Razne komisije, razni odbori so cekla, katere potratijo več časa in naredi več škode kot naredi kaj dobrega. En sam energičen človek na čelu valne funkcije, ki sam odloča v svojem območju, je več vreden kot pa vsak tucat omahljivcev, ki vijejo vsak v drugo stran.

Res je — koncentrirane uprave niso povsem demokratične, so pa potrebne za ohranitev demokracije, za zmago, katere jamči življenje demokraciji v bodoče.

V ameriški bojni produkciji je treba napraviti red in sistem. Za oboje je odgovorna Rooseveltova administracija. Odgovornost ni bila še nikdar tako velika — zato mora biti energična in neovirana.

Glasovi iz naselbin

3 pisa

Danes se nahajam v Evelethu, Minn., pri mrs. Lenich, prej Mary Smoltz v Chisholmu. Sem sem prišel na godovanje. Z njenim očetom sva prva leta delala na Elyju v rudniku. Nekako tri leta potem jo je njena mati vzela v staro domovino v Ribnico, v Ameriko pa se je vrnila, ko je bila stara 14 let. Potem se je poročila in prodal sem ji prstan za prvo poroko v Chisholmu. Bil sem tudi na njeni drugi svatbi, danes pa na mojem 75. matičevanju.

Na 14. febr. so članice društva 322 SNPJ v Chisholmu praznovale 25-letnico svojega društva. Na to slavnost je bila povabljen kot ustanoviteljica društva tudi mrs. Mary Lenich, ki jim je prečitala sledeči govor:

"Čenjene odbornice, sestre, prijateljice in prijatelji! Vsakdo izmed nas zelo rad vidi, da se ga kdo spomni na rojstni dan z voščilom, ker to mu je v zadovoljenje, da ne živi popolnoma sam, marveč vedo tudi drugi, da je še pri življenju. In kakor je vsak posameznik vesel svojega rojstnega dneva, toliko večje veselje mora biti danes med nami, ko skupno praznujemo 25. rojstni dan društva 322 SNPJ, katere smo vsi ponosni bratje in sestre.

Kako lepo je danes, ko smo vsi skupaj zbrani na tem pomembnem dnevu. Ko se zamilim v zadnjih 25 let, se mi zdi, da so ta leta pretekla kar na glama, čeravno so bile tudi velike poteškoče. Toda, ako pogledamo 25 let naprej, posebno še v teh časih, ko nas je zajel vojni vrtnec, potem se pa vsakdo dalj časa ustavi pri teh mislih in v skrbih vzdihne, kaj še vse bo, ker se nam obetajo res slabi časi. Toda eno dejstvo nas gotovo krepi in nam daje močne volje, in to je, da se naša dežela Amerika bori za pravico, človekoljubnost, svobodo in mednarodno enakopravnost.

In kot smo zvesti bratje in sestre svoji organizaciji, prav tako bodimo zvesti tudi našemu voditelju predsedniku Rooseveltu in vsakdo naj na svoj najboljši način pomaga k demokratični zmagi, katere si želimo vsi čim prej. Dobro vem, da bomo vse prestali, saj smo sinovi in hčere naroda, ki ni zrastle z zlato žlico v ustih, pač pa se je moral sam povzpeti s trdim delom in varčnostjo do boljšega življenja. In naša društva so jasen dokaz, da mi Slovenci znamo dobro gospodariti pri družinski in pri jednoti. In kar je prišlo skupaj v slogi in s trdim delom, to bo tudi ostalo stanovitno.

V čast mi je danes biti med vami, da imam kot ustanoviteljica priliko v skromnih besedah izreči iskrene čestitke vsem ustanoviteljicam, kakor tudi vsem zvestim odbornicam in članicam, ki ste neumorno delovale vsa ta leta, da danes lahko ponosno slavimo 25. rojstni dan. Obenem vam podam srčno željo, da bi vsakdo izmed nas vzel za svojo narodno dolžnost nalogo, ki je za naš napredek velike važnosti. In to je, da skrbno pazimo na to, da bo naša mladina postala zainteresirana v naša društva, ker naše dobro gospodarstvo bo

našim potomcem postalo lepa dedščina. In tako, ko nas več ne bo, bodo svojim otrokom pripovedovali zgodovino naših družtev, pa bodo sami uvideli v naših organizacijah, da smo se zavedali svojih oblicij do njih. Želimo torej, da ostane naše delo narodni spomenik in zanos vsem Slovincem in Slovenkam v Ameriki.

Kličem vam prav krepko: Živele sestre društva 322 SNPJ in tudi vsi ostali!"

Mrs. Mary Smoltz-Lenich je bila članica tega društva celih 22 let in pol, zdaj pa je članica ženskega društva v Evelethu. Pravi, da je bilo na proslavi v resnici lepo. Predsednica Zoltiz je poklicala vse ustanoviteljice, tri članice mladinskega oddelka so jim pa čestitale in jim pripelje na prsa svežih rož.

Matija Pogorelec.

Nekaj o ciganih

Elizabeth N. J. — Pri nas v Beli krajini je bila večja družba ciganov, ki so bili kar domači kmeti. Svoje šotore ali kolibe so imeli ob cesti blizu ene ali druge vasi. Kadar je kakšen cigan umrl, so se takoj preselili in niso na tistem mestu hoteli več živeti. To je bila njih stara tradicija.

Nekoč je blizu naše vasi zlo bil cigan Joško. Sosedo so zbrisali, da bi šel v Semeč po duhovnika. On jim pravi, da morajo Joskota položiti na voz, ker duhovnik ne more v šotor. In res vse pripravijo: mizo, ki jo polgrenejo z belim prtom, bolnika pa oblečejo v belo. Pride kaplan iz Semeča in spravi bolnika z kramenti. Joško je kmalu potem umrl, nakar ga odpeljejo na pokopališče, kakor jim je ukazal župan. Cigani so se potem proč izselili in nikdar več jih ni bilo na tisto mesto. Tako smo se jih tudi mi iznebili.

Tista ciganska rodovina se je imenovala Hudorovič. Bili so mladi in starji in imeli so več otrok, med njimi lepih deklet in fantov. Pred pustom je dekan oznanil, da je prišlo iz glavarstva v Črnomlju povelje, da se morajo vsi cigani cerkveno poročiti, ker njih poroke niso veljavne. Pride dekan k podružnici, ki je bila izbrana in poroči deset ciganov brezplačno, nakar se odpeljejo v Črnomelj k Loknarju v gostilno, kjer so imeli svojo sobo, v kateri so prejeli svoj zaslužek za prenovitev cest in natočeno kamenje. Loknar jim je napravil pravo ohcet. Godba je bila ciganska in tudi ni bilo brez petja. Potem pa spet domov v svoje šotore.

Nekatere družine so si kupile male hišice v gori nad vasjo daleč na samem. Med njimi je bila neka deklica po imenu Marica. Ona se je poročila s ciganom Francetom, ki pa je zapravlil ves zaslužek pri Loknarju. V jeseni je moral k vojakom. Ker je imela slabega moža, je mislila, da bo končno brez skrbi. Pa je postala mati. Oče je bil izobražen občinski služabnik, ki ji je plačal 500 goldinarjev za otroka. Marica je dala denar v hranilnico, sama pa je šparala in beračila okrog ljudi. Bila je usmiljena vredna, ker je bila zelo pridna in tiha.

Ruški vojaki pri strojni puški nekje na centralni fronti.

France je prihajal na dopust. Videl je otroka, kako je bil lep in čist. Marica ga je vedno vozila v vozičku seboj. Deklina je hodila v šolo v Podzemelj in je znala čitati in pisati in se je ljudem pridno priklapala. Ko je France odslužil tri leta vojaščine, je prišel v hišico, katero je kupila Marica z materjo. Domek so imeli blizu gozda. Sosedje so jim dali hrano, ker je bila družina mirna. France je spet začel delati na cesti in tolči kamenje, plačo pa je sproti zapil in prišel domov brez denarja. Marica je skrivala sinčkovo doto. Hodila je k meni, da sem ji kupila platna za obleko in ji jo tudi naredila. Francetu je rekla, da sem ji posodila. Mali Milanček je rasel in Marica ga je lepo vzgojila. Rekla je, da bo tudi on hodil v šolo, kot je hodila sama.

Agnes Pasarič.

O tem in onem iz Kansasa

Mineral, Kans. — Ker ne povedo več o vremenu, naj povem, da smo imeli v tej državi zelo mokro zimo. Kako bo za naprej, se ne ve, ker je prišel vremenski prerok ob delo!

Ker sem imel dosti časa to zimo, sem prebral vse, kar sem dobil v roke. Najraje berem Prosveto, ki prinaša res dobro čtivo. Družinski kolektor je tudi letos izvrsten. Naj omenim samo Antona Shularjevega "Pečlarjine" in Louisa Benigerjeve "Dve sliki". Ta dva spisa sta si podobna. Oba kažeta v žarki luči, kam pride človek, če se poda kralju Alkoholu.

Tudi jaz sem poznal nekaj takih "bečlarjev", ampak zdaj jih ure doma — Jože je bil "off" ta dan — so se nekam odpeljali. Pustil sem kuferček s kolektarji pri sosedu z opombo, da se vrnem. Ker pa nisem bil gotov, ali pridejo o pravem času domov za moje prenočišče, sem ostal čez noč pri Jozeu Marovichu, ki mi je sam ponudil kvartir. O njem sem lani napačno poročal, da je po rodu Hrvat in da je njegov brat Matt v Greensburgu. To sem storil na svojo sodbo po govorici, kar pa ne odgovarja resnici in zato rad popravim. Oba brata sta doma z Dolenjskega, rojena v vasi Stajer pri Kočevju.

Joe je bil v prvi svetovni vojni in nosi na čelu spomin krogle. Ne vem, ali je bilo čelo predrtlo ali je krogla opesala, da mu ni prebila lobanje in prodrla do možganov, marveč le ranila lobanjo.

Drugi dan sem se odpeljal na obisk Toneta Sadarja v Grindstone. To je pošta, ampak on stanuje na No. 3. Stopil sem z busa miljo prezagodaj in sem moral peš naprej. Tone je imel nočno delo in sem ga dobil doma. Povelj je Proletarca, njegova hiša pa je kupila Adamičevu knjigo Two-Way Passage. Tone je pri hčeri na hrani, ker žena mu je umrla pred par leti. Njegov sin je nekje v New Yorku organizator ADF in je poročen z zelo prijazno žensko. Tone me je še zapeljal v pet milj oddaljeni Brownsville do Kozlevčarjevih. Tam smo zvrnili vsak par čaše sladkega kalifornijca, kot pravi "Big Tony". Nato se je Tone peljal domov in jaz z njim do busne linije, od koder sem se peljal do Vestaburga.

V tej nasebini sta mi ponovili Proletarca mrs. Baša in mrs. Baloh, zadnja tudi Cankarjev glasnik, mrs. Sitar pa je na novo naročila "Prosveto". Možakov ni bilo doma — so delali, nekateri na nočnem, drugi na dnevnem šiltu — sicer sem

drugimi manjšimi trinogi, kot je na primer Pavelič in drugi.

To se ne sliši preveč demokratično ali civilizacijsko. Ampak če je vojna za demokracijo, naj se najprej prikrasajo za glavo tisti, ki so jo povzročili, potem pa ne bo treba pobijati nedolžnih ljudi. Predvsem pa je treba spremeniti sedanjí krivični družabni sistem, ki bruhá iz sebe take zveri, v sistem pravičnosti, da bo svet lahko živel v miru, bratstvu in blagostanju.

Frank Jugg.

Poročilo zastopnika

Herminia, Pa. — V tednu od 16. do 21. febr. sem obiskal sledeče nasebine: Belle Vernon, Monessen, Brownsville, Grindstone, Vestaburg, Fredericktown, Clarksville, Isabella, Rices Landin, Crucible, Adah, Edensborn, Lacrone, Grays Landing, Masingtown (Masontown?) in Uniontown.

V prvi nasebini sta se dobro odrezala Louis Resnik in J. Debelak. Zadnji je na novo naročil Prosveto, ponovil Proletarca in kupil kolektor. On si je zgradil novo dvesobno hišico na akru zemlje, kjer bo v prostem času pridelal malo zelenjave in krompirja. Oba sta bečlarja in "fanta od fare". Kolektor sem prodal tudi Tomu Podbevšku in zakoncema Sivic. V Monessenu mi je mrs. Tegel ponovila Prosveto.

Nato sem se odpeljal proti Brownsvillu. Matt Požun, Joe Marovich in mrs. Kozlevčar so v tem mestu ponovili Prosveto. Ustavil sem se najprej v West Brownsvillu pri Kozlevčarjevih.

Ker pa jih ni bilo okrog 6. ure doma — Jože je bil "off" ta dan — so se nekam odpeljali. Pustil sem kuferček s kolektarji pri sosedu z opombo, da se vrnem. Ker pa nisem bil gotov, ali pridejo o pravem času domov za moje prenočišče, sem ostal čez noč pri Jozeu Marovichu, ki mi je sam ponudil kvartir. O njem sem lani napačno poročal, da je po rodu Hrvat in da je njegov brat Matt v Greensburgu. To sem storil na svojo sodbo po govorici, kar pa ne odgovarja resnici in zato rad popravim. Oba brata sta doma z Dolenjskega, rojena v vasi Stajer pri Kočevju.

Joe je bil v prvi svetovni vojni in nosi na čelu spomin krogle. Ne vem, ali je bilo čelo predrtlo ali je krogla opesala, da mu ni prebila lobanje in prodrla do možganov, marveč le ranila lobanjo.

Drugi dan sem se odpeljal na obisk Toneta Sadarja v Grindstone. To je pošta, ampak on stanuje na No. 3. Stopil sem z busa miljo prezagodaj in sem moral peš naprej. Tone je imel nočno delo in sem ga dobil doma. Povelj je Proletarca, njegova hiša pa je kupila Adamičevu knjigo Two-Way Passage. Tone je pri hčeri na hrani, ker žena mu je umrla pred par leti. Njegov sin je nekje v New Yorku organizator ADF in je poročen z zelo prijazno žensko. Tone me je še zapeljal v pet milj oddaljeni Brownsville do Kozlevčarjevih. Tam smo zvrnili vsak par čaše sladkega kalifornijca, kot pravi "Big Tony". Nato se je Tone peljal domov in jaz z njim do busne linije, od koder sem se peljal do Vestaburga.

V tej nasebini sta mi ponovili Proletarca mrs. Baša in mrs. Baloh, zadnja tudi Cankarjev glasnik, mrs. Sitar pa je na novo naročila "Prosveto". Možakov ni bilo doma — so delali, nekateri na nočnem, drugi na dnevnem šiltu — sicer sem

pa z ženskami tudi dobro opravil. Od tam sem jo mahnil v poldrugo miljo oddaljeno nasebino Fredericktown. Tukaj nisem prodal drugega kot en kolektor, ker te je že društvo samo naročilo.

Iz te nasebine sem se peljal v Clarksville, kjer sem prenočil pri zakonski dvojici Frank Zoltiz, ki ima svojo hišo. Oni so bili svoječasnó v Greensburgu ali Haidenvillu, od katerega časa se poznamo. Frank ima brata v Pittsburghu — zelo postreljivi ljudje. Ponovila sta Prosveto in Cankarjev glasnik. Pogovarjati smo se morali okrog minut v temi, ker tisti večer morali v tem okraju ugasniti luči — potemnitev, vaje za primer sovražnega napada. Zjutraj sem še obiskal mrs. Goršek v sosednji nasebini, nisem pa govoril z njo, ker je nekaj dni prej hudo zbolela in je še spala, toda se ji zdravje vrača. Njena hiša je kolektor Družinski kolektor.

O tej nasebini se govori, da bodo zgradili še 700 hiš. Tam so trije rovi po imenu Clyde 1, 2 in 3. Govori se, da je premoga že za 75 let. Nekateri zelo dobro služijo v teh rovih. Od te nasebine sem šel z busom nekaj časa nazaj proti reki Monongahellu in se prepejal na "drugo stran" v majhnem čolnu, ker so rekli, da vozilo ne gre tja, ker je reka pregloboka. Vprašal sem, koliko je globoka. Veslar odgovoril, da 25 čevljev in me vpraša, če znam plavati. Odgovor je bil negativen. "Too bad", mi je dejal, jaz pa sem pripomnil, da nimam še 62 na grbi, najboljša leta so že končana in me torej ne strah. Vendar pa sem si mislil drugače, ker bi res rad videl, bomo dosegli zaželjeni mir po neurtu kot ga zagovarja naš satelj Adamič in drugi miralci ni ljudje.

Na drugi strani reke sem moral zopet hoditi par milj do Isabella in gor na vrhu hriba h Kozlevčarjevim. Nato pa zopet nazaj v zopet čez reko v Crucible. Isabella je mrs. Svigel ponovila Prosveto, na novo jo je naročil mrs. Skoda, natakarku M. Brskiju pa sem prodal kolektor. V Crucibleu je ponovil Prosveto John Udovich za svojo mamo, ki živi na farmah v bližini New Yorka, kakor tudi Joe Frank, zet mrs. Zonich. V tej nasebini sem prodal tudi tri kolektarje, sicer Debelaku — on je menda brat Debelaka v Prentizerju — Nkierju in Kajfežu.

Pri družini Anton Zorich sem prespal, to je v Rices Landingu pol milje od kompanijske nasebine, ker oni imajo svoj dom. Tone mi je pripovedoval, da je tudi on svoječasnó delal v West morelandu. Pogovarjala sva se pozno v noč, tako da bi bil drugi dan skoraj zaspal moj vlak. Mrs. Zorich nisem utegnila napraviti niti pobotnic. Ona zelo rada čita in naročena je na več tri publikacije, ki jih jaz zastopam in je dve ponovila, za Prosveto je pa že prej sama poslala. Kupila je tudi kolektor in Two-Way Passage, ker dobro obvlada tudi angleščino. Ona je zelo prijazna in uljudna ženska.

Od tam sem se z ednim dnevnim vlakom odpeljal do Adah Gates Stationa. Tukaj sem prodal pet kolektorjev, namreč Mattu Bonerju, mrs. Jakšič, Muzaju, Abramoviču in Jakovčevu. Zadnja dva sta uradnika pri društvu SNPJ. Jakovčevu so dali uljudni in so rekli svojem sinu, naj me pelje v pet milj oddaljeno nasebino Edensborn. To mi je pomagalo, da sem tisti dan obiskal še eno nasebino več.

V Edensbornu sta ponovili Prosveto mrs. Gerdeh in mrs. Jursič. Zadnja je vdova nekaj časa (Daleja na 3. strani.)

Pred dvajsetimi leti

(Iz Prosvete, 3. marca 1922)

Domače vesti. V Chicagu je vlak ulvil 27-letnega Jos. Urbanoviča na križišču.

Delavske vesti. Rudarji na antracitnem polju so odglasovali za stavko.

Inozemstvo. Iz Londona poročajo, da Francija sklepa tajno pogodbo s Poljsko.

Sovjetska Rusija. Iz Moskve javljajo, da Leninova vlada nadaljuje s konfiskacijo cerkvenih zlatnine in srebrnine v prid stradalim Rusom.

Trupla ruskih mater in otrok, ki so jih nemški vojaki poklali v Kerču.

Vesti iz podjarmljene stare domovine

VESTI IZ AMERIŠKIH VIROV
London, 20. febr. (UP).—Po vseh tukajšnjih tujih vojaških dopisnikov je svobodna jugoslovanska vojska uničila v bosanskih planinah fašistično posadko 3000 mož in zajela veliko množino metalcev ognja, strojne in streliva.

Iz poročila je razvidno, da je jugoslovanska vojska začela nov napad proti nemškim in italijanskim zasednim silam, delujoč v velikem obsegu. Borci so osvojili železniško postajo na progi Trst-Ljubljana, razdejali postaje, zažigali 23 železniških vozovnic in ubili veliko število italijanskih vojakov. Četniki v gori so napadli neki italijanski oddelki, zaplenili štiri tanke in sto pušk ter zajeli veliko število italijanskih vojakov. Drug četniški oddelki je prav tako napadel italijansko posadko in zaplenil dva tanka, 21 motorov in koles in mnogo drugega materiala.

London, 19. febr. (ONA-JCO).—Jugoslovanska vlada je prejela poročila o nemških prizadevanjih, da bi podkupili četnike generala Mihajlovića in tako omogočili prepeljavanje svojega vojske na vzhodno bojišče za poljudski napad.

Merodajni krogi navajajo nepopolno izjavo iz jugoslovanskega časopisa, ki je pod nemškim nadzorstvom. O izjavi se sodi, da je "ponudba miru" in izjavi, ki je v resnici bila ponudba iz Berlina, trdi, da je do nemških srbskih odbojnikov prišlo samo zaradi srbskega odpora proti Nemcem; nemščija da želi sodelovanje in da usoda srbskega naroda sadi v srbskih rokah.

Izjavi, ki so jo izmislili Nemci, tisk ne pozablja dodati, da se bliža pomlad in naj nikoli ne vabijo in zapeljujejo do lanskega leta ob istem času. Naciji so v aprilu in maju zaplenili Jugoslavijo, a njihova vojsna zasedba z Italijani je bila znanovana s pokolji, ropom in mačevanji.

Nemška podkupnina obstaja v ljubljani, da bi mirno sodelovala z Nemčijo omogočilo Srbiji odhod na Jadransko morje čez hrvaško morje čez Črno goro kotorski zaliv.

"Donau Radio" na Dunaju pravi, da v bližini Sarajeva ujeti angleškega častnika, nekakega oddelka generala Mihajlovića. Ta dogodek podaja o obsegu četniškega delovanja.

Angora, februarja (ICN).—Časopis Orient, ki izhaja v Siriji, prinaša članek z mnogimi podatki o stanju v Jugoslaviji, kateri, kot pravi članek, ljudje umira od lakote. Nemci pa niso v plenilo vso hrano, žito in rudniška bogastva po vsej državi.

Časopis piše, da znaša letna vrednost v Jugoslaviji približno štiri milijone ton žita, od katerega 100.000 ton je namenjeno za prehrano. Danes so Nemci zaplenili 90%. Zaplenili so skoraj vse žetev koruze. Prav tako so plenili, ržjo in drugimi vrstami žita.

Prejela bila Jugoslavija najbojnejša država na Balkanu z žitom, s štirimi milijoni goveje in 9 milijoni drobnice. Danes je Jugoslavija povsem brez živine. Posledica tega roba je, da danes ta narod v velikem umira lakote.

Tekstilna industrija v Jugoslaviji je decembra dobila samo 100.000 parov perila. A celo najmanjšo pošiljanje so Nemci januarja povsem ustavili, da bi danes vse tkalnice v Jugoslaviji zaradi pomanjkanja surovine.

Jugoslavija prideluje 20.000 ton žita na leto. Letos so vse žetve zaplenili.

Nemci so prav tako zaplenili vse žetve žitov, koruze in drugih žitov, kar je bil podoben pisem smo prejeli tudi mi iz Dalmacije in iz hrvaškega Primorja, v katerih se jasno omenja prehajanje primorske in dalmatinske mladine k jugoslovanski vojski generala Draže Mihajlovića in "ustanavljanje posebnih četniških oddelkov, ki jim dajejo ime po senjskih in omiških uskokih, pod vodstvom mladega rodoljuba, ki ga narod v okolici Splita, Omisa in Knina imenuje Vuk Hreljanović".

Ameriški časopis o borbi Jugoslavije

World Survey priobčuje članek Victorja Polaka o borbi narodov na zasedenih ozemljih proti nacizmu ter o Jugoslaviji in četnikih navaja:

"Danes je Jugoslavija bojišče s široko razvitimi četniškimi gibanjem, ki bje Nemce in Italijane povsod: v srcu države okrog Beograda, v jadranskem primorju, v Črni gori, v Dalmaciji, Bosni in Hercegovini, v Hrvatski. Četniško bojevanje se je razvilo v pravo vojno. Razkrojene skupine četnikov, ki so se pojavile takoj, čim je sovražnik razkosal Jugoslavijo, so se pozneje med seboj povezale in danes so pod enim poveljstvom. Četniki imajo svojo vojsko, ki se je oborožila s sredstvi stare jugoslovanske vojske in z orožjem, ki so ga zaplenili sovražniki."

Dejstvo, da jugoslovanski narod še vedno vztraja v četniški borbi, dokazuje napredovanje tega novega gibanja; četniško gibanje v Jugoslaviji se razvija v narodno rodoljubno vojno proti nemškim in italijanskim fašistom.

V zadnjih mesecih so četniki v mnogih delih države sami začeli napadati. Obkolili so več mest, jih zavzeli in uničili zasedne posadke. V mnogih predelih je moral nemška in italijanska vojska v obrambo.

V nekoliko mesecih so jugoslovanski četniki zavzeli 5 letališč, ki so še danes pod njihovim nadzorstvom. Beograd, prestolnica Jugoslavije in središče Nemcev in izdajalca Nedelja, so četniki nekoliko obkolili in odrezali od zvez z zunanjim svetom, tako da v mestu niso mogli dobiti kruha in vsakdanje hrane.

Danes Nemci in Italijani niso več gospodarji Jugoslavije kot so bili v začetku, ko so zasedli državo. Nasprotno, zaradi vednih napadov četnikov so bolj ujetniki kot pravi gospodarji zemlje.

Uspehi četnikov lahko ocenjujemo tudi po dejstvu, da so mnoge jugoslovanske pokrajine popolnoma osvobodili izpod sovražnika. Tako so n. pr. z junaško borbo pognali Nemce in Italijane iz Črne gore in še danes trdno držijo pridobljeno ozemlje.

Navdušen sprčo borbe Črnogorcev je narod v drugih jugoslovanskih pokrajinah sledil njihovem zgledu in preganjal zasedne vojske iz svoje zemlje. Često se bijejo vroče bitke, ki se jih na vsaki strani udeležuje po več tisoč mož. V neki bitki v srednji Srbiji v mesecu novembru je bilo ubitih nad sto Nemcev in 200 ujetih po šestdesetih urah neprestane borbe.

Časopis "Novi list" poroča o neki bitki v Bosni, katere se je udeležilo 4000 četnikov. Pri Sabcu so četniki napadli ladjo, ki je vozila 400 Nemcev; polovico so jih pobili in polovico ujeli.

V Kranju v Sloveniji so četniki napadli nemški oddelki s 400 vojakov in četniki. Naciji si ničesar bolj ne žele kot miru in reda v ozadju. Vendar, sto milijonov evropskih narodov držati v suženstvu in pokorščini in istočasno imeti vojno s Sovjetsko unijo. Za tako velike stvari nimajo dovolj ljudi in moči. Na

Delavke v municijski tovarni Animal Trap Co. v Lititzu, Pa.

vzhodnem bojišču nastajajo vse nove in nove težave, a sila rdeče vojske in ruskega naroda raste.

Narodi v zasedenih državah Evrope vedo, da bodo naciji izgubili vojno. To jih še bolj vzpodbuja k borbi proti njim. A sovražnik v svoji slepoti in hudobnosti uporablja v borbi proti njim vse hujše nasilje. Čim je prišla zima, so Nemci naznanili, da bodo premostili, drva in hrano dajali samo v tistih krajih v Jugoslaviji, kjer je zamrla vsaka sled odpora.

Zaradi poškodovanj, ki se vrstijo v Jugoslaviji, kjer so rodoljubi dvignili v zrak mnoge vojaške tovarne, so nemški razbojniki ustavili električni tok od sedmih jutraj do petih popoldne. Cestna železnica ne vozi. Sole so zaprte.

Mačevanje in surovo pobijanje talcev in mirnega ljudstva je dvignilo še močnejši val narodnega gibanja in pomnožilo poškodovano delovanje. Navajamo nekoliko zgledov takih dejanj: v telefonski centrali v Zagrebu se je razpočila bomba, ki je napravila škodo za skoraj 100.000.000 dinarjev; v Kraljevu, Glini in mnogih drugih mestih so dvignili v zrak železniške postaje.

V Dublinu je zgorela tovarna, ki je izdelovala amuči za nemško vojsko. Četniki, ki delujejo sovražniku za hrbtno, rušijo železniške proge in uničujejo vlakke.

Tako so n. pr. neko stransko progo ob glavni progi Dunaj-Trst porušili in razdrli 14krat.

Z uničenjem železniških prog in vlakov četniki ovirajo sovražnika pri dovažanju novih čel, orožja in streliva za svoje vojašnice in prav tako onemogočajo izvoz hrane in drugega bogastva iz notranjosti v Nemčijo.

Ta dejstva kažejo in predočujejo borbo, ki jo bijejo sinovi svobodoljubnega in ponosnega slovenskega naroda. Jugoslovanci so pokazali drugim potlačnim evropskim narodom zgled, kako se je treba boriti proti nemškemu fašizmu. Ta zgled zlasti velja Poljakom, Čehom, Slovakom in Bolgarom. Jugoslovanci junaki so zares dokazali, kako se je treba žrtvovati v borbi za osvoboditve svoje države iz oblasti nemških pijavk. Čim prej bodo drugi slovanski zaslužnjiki narodi sledili zgledu Jugoslovancov, tem prej se bodo osvobodili izpod nemškega fašizma."

Redukcija števila vladnih uslužbencev

Washington, D. C., 2. marca. — Senadni odsek za apropiacije, kateremu načeljuje senator Millard F. Tydings, demokrati iz Marylanda, je naznanil, da bo pozval šefe vseh federalnih uradov in departamentov, naj predložijo imen uslužbencev. Odsek bo skušal ugotoviti, kakšno delo opravljajo, da iztebi one, ki vlečejo plačo na račun davkoplačevalcev, a ne opravljajo nobenega koristnega dela.

Potres zamajal sedem illinoiskih okrajev

Chicago, 2. marca. — Dva kratka, a ostra potresna sunka sta pretresla sedem okrajev v severozapadnem delu Illinois, toda napravila sta neznatno škodo in nihče ni bil ranjen. Središče potresa je bil okraj Henry, toda čutili so ga tudi v Okrajih Bureau, Knox, Rock Island, Mercer in Peoria.

tel. Mrs. Zadel je drugi poročena. Prvi mož ji je umrl po štirih letih zakona. Ona je prišla v Ameriko po vojni in če se ne motim, je Notranjka, doma nekje od Cerkna. Je dobra delavka in služila je v kempi, kjer se je seznanila s svojim prvim možem.

V tej naselbini je ponovil Prosveto bečlar Mike Danilič, doma iz vasi Kreda štiri kilometre od Kobariča ali tri ure hoda od nas. Drugi dan sem se s poulično odpeljal v Uniontown, kjer so mi ponovili Prosveto John Lipar, mrs. Rukš, tudi eno leto vdova, dalje Joe Pavlinich in zakonec Močnik. Pri njih sem tudi prenočil. Oni so doma tam kot Frank Sedej, upravitelj Doma v Willocku, to je pri Cerknem. Močnikovi imajo dva sinova pri vojakih, eden že služi Strica Sama že 13 let in je poročnik. Iz Uniontowna so še sledeči pri vojakih: Dva Dornikova fanta, dva Francke Bedeck; radi paralizirani. Sicer ji pomagajo hčere, ki tudi delajo. Tudi Joe Pavlič ima sina pri vojakih.

Ker se je dopis že zavlekel, je treba končati. Naj mi drugi oprostite, ker jih ne morem imenovati. Republic, Bobtown, Port Marion in Star City niso to pot obiskal. Sicer skrbita Tone Zupančič in družina Selak, da se v njih krajih ne posuši možganska hrana. Običnem jih drugič, ko bo bolj toplo.

Anton Zorjick, zastopnik.

Kanada morda pošlje vojake v Alasko

Ottawa, Kanada, 2. marca. — Premier Mackenzie King je rekel v parlamentu, da Kanada lahko pošlje v smislu sedanega zakona vojake v Alasko ali Združene države, če bi jim pretela nevarnost invazije. To ne bi bilo kršenje zakona, ki zdaj določa, da se lahko le prostovoljci prijavijo za službo na drugi strani morja. Amerika in Alasko se držita kanadskega ozemlja. Premier je podal to izjavo kot odgovor konservativcu R. B. Hansonu, ki je kritiziral razpis plebiscita, pri katerem bodo Kanadčani odločili glede obvezne vojaške službe zunaj Kanade. King, ko je prevzel vladno, je obljubil, da ne bo konskripcije za vojaško službo na drugi strani morja.

NOTE!

Save this copy of PROSVETA
It is needed for VICTORY!

SAVE

- ★ All Wastepaper
- ★ Old Rags
- ★ Old Rubber
- ★ Scrap Metal

Turn it over to some local salvage agency

SI ŽELITE DOBRO KNJIGO ZA MAL DENAR?

Naročite si

AMERIŠKI DRUŽINSKI KOLEDAR

ZA LETO 1942

224 strani • Fina vezba

Vsebuje 50 raznih spisov in povesti in nad 50 slik in ilustracij

NAROCITE SI GA SE DANES!

CENA \$1.00

8 POŠTNINO VRED

Naročila sprejema

PROLETAREC

2301 SO. LAWDALE AVENUE • CHICAGO, ILLINOIS

Filmski igralec Sonja Henie izroča ček za \$17.740 generalu Robertu C. Davisu, predsedniku ameriškega Rdečega križa.

ŽUPAN ŽAGAR

SLAVKO SLAVEC

(Se nadaljuje.)

Vstala je in si otepla cestni prah in zemljo s krila. Nato je znova sedla in se sklonila k črnemu šolniku, ki se ji je bil odvezal. Med zavozovanjem ji je krilo zlezlo navzgor do kolena, kjer so se končavale črne nogavice.

Žagar je svoje oko zalotil, kako se nehote zamika v nezavedoma kačo se belino. Iz pisma v njegovi roki so se uprle vanj užaljene, očita-joče žene oči. Obenem je pomislil, da sta prej v polju Mica in Matilda prav tako sedeli v travi pred vojaki in se je tem oko lahko prav tako lovilo in paslo.

"Ali ste se tam naselili in nasmejali?" je vprašal trdo in osorno.

"Ah, gospod župan," je vzdihnilo dekle. "Mica me ne zabi več. Jaz grem v barake. Napravite mi listek. Tako življenje ni zame. Pod granatami me je vlekel v žito, ta živina. Čim bliže so padale, čim bolj sem vpila in ga pehala od sebe, tem huje me je tiščal. Nikoli več, vam pravim. Prav mi je. Komaj sem se ga otrsela."

"In Mica?"

"Zbežala je z drugima dvema v vas. Ne vem, kam. Ona je bolj vajena in se ne boji."

"Naj odide tudi ona s tabo. Napravim listek tudi zanj."

"Ne bo hotela. Pravi, da se ji dobro godi."

"To podlasico bo še ubilo."

Župan se je zatopil v pismo. Matilda je vzela mačko v naročje in ji božala dlako po hrbtu. Čez nekaj časa se je dvignila.

"Ne strelja več," je rekla in stopila k stari, polomljeni brani, sloneči mesto lestve pod izhodom.

"Hvala za koticček," se je žalostno nasme- nila in privzdignila stopalo, da bi se vzpela k odprtini.

"Ne morem," je omahnila z brane zopet v jamo in se prišla za koleno. "Ko sem prej te- lebnila noter, sem se udarila."

"Torej kako — ostanete v jami?" jo je ostro pogledal Žagar.

"Dvignite me," je sramežljivo zaprosila.

"Ta je lepa! Tudi take sitnosti imej človek z vami?" je robantil on.

"Z mano jih ne boste več imeli. Grem v ba- rake."

"No, drži se!" Sklonil se je do njenih kolen, stopil z njo na brano in jo dvignil k odprtini.

"Se malo," se je usločila nad njim.

Podložil je rame pod njo, da jo laže pahne navzgor. Krilo se ji je zmečkalo in malo zdr- snilo.

"Presneta deklina," je polglasno zaškrta- l v brano.

"Hvala, gospod župan. Močni ste," je zapelo zunaj in Matilda je izginila.

Žagar je skočil tudi sam iz jame. Ženino pismo ga je skelelo v nedrih, očiti so se mu iz njega kakor trni zabadali v srce.

"Ni čudno," je mrmral, "ni čudno, če se vo- jaki obeležajo nanjo."

7.

Tisti večer je župan podpisal listek za Matil- do in Mico in poslal oba na Matildin dom. Po večerji je vzel z omare enega izmed treh sve- žnjem pisem in listal nekaj časa po teh prvih pričah ljubezni, ki ga je pozneje združila z ma- terjo njegovih otrok. Nato je še enkrat pre- bral zadnje ženino pismo. Razgrnil ga je pre- se in pokopal bel list, da napiše županji odgo- vor.

"Draga, predraga moja!" je začel. "Berem tvoje zadnje vrstice in obenem tudi tiste, ki si mi jih pisala pred pet in dvajsetimi leti. Tvoje srce je še zmerom deklisko in mlado, kakor je bilo takrat. Bolj nego nevarnost me muči to, da ne morem biti pri tebi. Nevarnosti ni do-"

zdej nobene. Ko včasih poka, me jama na dvo- rišču dobro varuje. Da bi se le vse srečno kon- čalo. Kdaj vas bom vse zopet —"

Preden je mogel zapisati "videl", ga je iz ve- že zmotil zategnjen, piskutav, raztrgan glas. Žagarju se je zdelo, da je Tinkatonka.

"Kaj že zopet išče?" je nevoljno vstal in sto- pil na prag.

Res, pred seboj je zagledal nesrečnega hrom- ca, ki je v slabotni luči petrolejke zviljal spač- ni obraz in momljaj:

"U-e! U-e!"

Žagar si je to razlagal: "Čujte! Čujte!"

"Ali si lačen?" je vprašal. "Pri vojakihi nisi ničesar dobil?" Žagar je vedel, da lazi Tinka- tonka okrog vojaških kuhinj, kjer dobi več in boljše jedi nego pri vaščanih.

"Eee," je hromec odkimal in se sunkovito stresel na berglji.

Žagar je razumel: "Ne." Skozi sobo, kjer je prej pisal, je odšel v shrambo, postavil tam luč na omaro in odprl vrata, da siromaku kaj po- išče.

"Oče, čujte," je tedaj zašepetalo tik za njim. Žagar je osupnil in se naglo obrnil. Pred njim je stal Tinkatonka ravno, brez bergle in brez spačenega obraza.

"A-a?" je zazijal Žagar preplašeno, kakor da ne ve, ali bedi ali se mu sanja.

"Da," se je nasmehnil Tinkatonka. "Čudeži se gode. Kruljavi hodijo in mutasti govoré."

Ta glas ni bil več hreščec in raztrgan in Ža- garju ni bil neznan. Ta glas je bil — Ivanov. Žagar je bolj in bolj strmel, besede pa ni mo- gel spraviti iz sebe.

"Kako — kako?" je zajecjal končno.

"Tako," se je nasmehnil obraz pred njim. Iz- pod Tinkatonkine čepice je gledalo Ivanovo lice. "Vojna ima čudne uganke. Nikar tako ne strmite. Pred vami stoji vaš pravi Ivan."

"Dezertar?" je šinilo županu v misel in be- sedo.

"Borilec za domovino," je popravil mlade- nič. "Sediva, oče. Pa tukaj, ne tam v sobi, kamor se vidi z dvorišča. Malo prigrizka bi mi teknilo. Vojaki mi niso res ničesar dali. Ni bilo časa, da bi bil pri njih postopal."

Žagarje roke so otipale hleb v omari in se iztegnile k obešeni gnjati pod strop, oči pa so se neprestano ozirale v gosta, kakor da še ne morejo verjeti.

"Kaj me tako gledate, oče? Lep sem, kaj, v Tinkatonkinih capah?" se je zasmajal Ivan.

"Toda kako? Kako?" je ponovil oče.

"Vse izveste. Sedite. Pa nož mi dajte, si že sam narežem."

Žagar je naglo prinesel nož in postavil dve slamnati stolici v shrambo.

"Govori, no, če si res Ivan," je silil v gosta.

"Če sem res Ivan —" se je ta skoro glasno zasmajal. V njegovem široko razklenjenem zobovju je Žagar zagledal znano luknjo od zo- ba, ki si ga je dal Ivan pred nekaj leti izdreti.

"Seveda sem. Kako sem prišel do te uniforme, se ne da tako naglo povedati, zlasti če je človek lačen."

Mladenč si je odrezal kos kruha in ugriznil vanj. S koncem noža je privzdignil vrhnjo ko-žo na gnjati, ki mu je počivala v naročju, in začel s plosko ostrino žagati tanke odrezke z njenega vrha. Prva dva odrezka sta bila meh-ka, bela, topeča se slanina. Pod njima pa je zasijal temnordeč otočič mesa, ki se je širil, čim globlje je žagala ostrina.

"Pred vami sedi borec za domovino, ki je še ni," je dejal mladenč. "Zdaj prihajam z one strani." Pokazal je na zapad.

"Čez fronto?"

(Dalje prihodnjik.)

Cutting a Rug on the Desert

A captured Italian phonograph supplies the music for an impromptu dance by a quartet of British soldiers. The men had been taken prisoner by Axis forces in the battle for Bardia, and were liberated when the British took that town. The Imperial troops are now retreating before reinforced Axis armored columns. (Central Press)

niki jih morajo često zadrževati in jim dopovedovati, da je treba s sredstvi in z življenji jugoslo- vanske vojske čim bolj varčeva- ti. Hraber napad v neko vas z nemško posadko z namenom, da pobijejo nekoliko nacijskih, se učijo četniki, je manj važen, kot vojaško pomembno porušenje že- lezniške proge ali uničenje ce- ste. Naučili so jih uporabljati novo orožje, zažgalne baklje in palice dinamita, doma naprav- ljene bombe in steklenice z gor- ljivo tekočino. Naučili so se, ka- ko z železnimi drogi in vzvodi ustaviti za več ur železniški pro- met; potem so večkrat zapore- no razdejali železniško progo med Belgradom in Nišem. Nem- ško poveljstvo je z obupom ugo- tavljal, da se škoda, čim po- množijo stražo tod, ponavlja dru- god. Jugoslovanski ogleduhi, ki jih je mnogo tisoč tudi med pre- bivalstvom samim, so vedno na- hajali v nacijski stražarski mre- ži najslabše mesto in tja so po- tem četniki udarjali. V Bosni, na progi Lastva-Bileće in Bis- trik-Ustiprača so tračnice vedno razdejavane, čeprav so Nemci upo- rabili najstrožja sredstva, da bi ustavili napade.

Življenje nemškega vojaka v zasedenem ozemlju je vedno na prodaj. Vseh planinskih steza stražiti ne morejo in Jugoslo- vani, ki poznajo svojo zemljo v te- mi, udarjajo v kratkem času na razne, oddaljene kraje. Topništvo strelja z lahкими topovi in raz- bija tovorne avtomobile in ma- jhne tanke. Opazovalci spre- mljajo gibanje nacijskih v najno- vejših daljnogledih in premičnih radijskimi napravami. Poedinci iz Belgrada opozarjajo po radiu četniško poveljstvo, ki jih poslu- ša po planinah, o nacijskih na- črtih. Drugi presenečajo nacijs- ke vojske na straži in jih vla- čijo s seboj na planine; zgodi se, da jih v enem napadu ujamejo po petdeset ali celo sto.

Četniki vzpodbujajo narod. Sredi nemškega zatiranja, ki je v Jugoslaviji bolj divja kot v zapadni Evropi, ti borci dviga- jo duh prebivalstva in so izvrst- no orožje vlade, v senco zavite in nevidne, pa dobro občutne.

Oster živžig odjekne: klic lju- dem, naj se udeležijo večernega vojaškega posvetovanja. Povelj- niki stopi iz šotora. Njegovo ne- obrtito lice z ostrimi potezami se zdi v mesečini kakor izklesano iz kamna. Poveljnik razda uka- ze, kratko in rezko. Neki nem- ški tovorni vlak, ki bo privozil mimo sosedne vasi, je treba na- pasti s strojnimi in vreči iz ti- ra. Če mogoče, oropati. Na smeh mu gre. Stvar se bo posebej iz- plačala, ker so v vlakcu ne samo čevlji in zimski kožuh, temveč tudi cigarete in pijača.

Izbral je vrsto mož. Šli bodo z oklopnim avtomobilom in s težkimi strojnimi. Poveljnik nadaljuje, da je blizu mesta Y nemško skladišče streliva, pa so naboji za četniško orožje pre- veliki in nima pomena napad nanj. Treba ga je pogati v zrak. Izbral je tri korenjake, ki naj pojdejo z izurjenimi vojaki, ki poznajo to vrsto opravkov. Še

Uboji predstavnikov nacijskih oblasti na Balkanu so le redko delo poedincev, ki delujejo sami. Največkrat se zgode po skupnem sklepu četniških velmož, ki tako kaznujejo grozne zločine nad prebivalstvom. Ti uboji so delo vojske in ne obupanih poedincev. Nemci pa streljajo ali obešajo po petdeset talcev, kar slepo na- branih, za vsakega ubitega na- cijca. Vendar so taka maščeva- nja prej povečala delovanje čet- nikov kakor pa zatrla.

II

Četniško taborišče v planinah je čudna mešanica starodavne- ga poljskega taborišča in zavetja za avto. Vojaki čepi in pečejo jagnjetino na ražnju, malo proč pa se strojniki vdinjajo okrog oklopnih vozov in neki vojak po- pravlja svoje motorno kolo. V senci zajetnih topov, katerih žre- la se pomaljšajo iz polic nad pre- visom, možje počivajo ob oto- nih zvokih svojih gosli in sta- rodavnih pesmi o domovini. Vo- jaška strogost je popustila. Mast- ne šale odmevajo nekoliko me-etrov od šotora, kjer poveljnik pri svetlobi plinske svetilke paz-ljivo pregleduje zemljevide. Od časa do časa vzklikne "Dosti! Dosti!" Dovtipi se vrstijo še na- prej. V taborišču je nekoliko konj, ki v planinah dobro kori- stijo. Pasejo se za ograjo iz be- ninskih posod. Njihovo rezgeta- nje se meša z ropotom stroja, ki ga prav sedaj popravljajo.

Obiskovalca začudi ženski smeh, prihajajoč z jase nedaleč spodaj. "O, seveda", pravi vo- dja, "to je Mara in njena se- stra. Še druge so, pa so odšle v vas po kruh in sol". Kaj pa počno v vojaškem taborišču? Glejte, pojasnjuje, kuhajo in pe- reje, a kjer so žene, junaka po- gum nikoli ne zapusti. Pozneje je prišla Mara. Močno kmečko dekle z rdečimi lici. Oče in trije bratje so ji padli v vojni. Ure- juje si obleko, smeje se v zadre- gi in nekaj govori prevajalcu. Ta prevede: "Pravi, možje v n- jeni rodbini se niso podali, žene se tudi ne bodo."

Oster živžig odjekne: klic lju- dem, naj se udeležijo večernega vojaškega posvetovanja. Povelj-

niki stopi iz šotora. Njegovo ne- obrtito lice z ostrimi potezami se zdi v mesečini kakor izklesano iz kamna. Poveljnik razda uka- ze, kratko in rezko. Neki nem- ški tovorni vlak, ki bo privozil mimo sosedne vasi, je treba na- pasti s strojnimi in vreči iz ti- ra. Če mogoče, oropati. Na smeh mu gre. Stvar se bo posebej iz- plačala, ker so v vlakcu ne samo čevlji in zimski kožuh, temveč tudi cigarete in pijača.

Izbral je vrsto mož. Šli bodo z oklopnim avtomobilom in s težkimi strojnimi. Poveljnik nadaljuje, da je blizu mesta Y nemško skladišče streliva, pa so naboji za četniško orožje pre- veliki in nima pomena napad nanj. Treba ga je pogati v zrak. Izbral je tri korenjake, ki naj pojdejo z izurjenimi vojaki, ki poznajo to vrsto opravkov. Še

TISKARNA S.N.P.J.

SPREJEMA VSA

v tiskarsko obrt spadajoča dela

Tiska vabila za veselice in shode, visticnice, častnike, knji- koledarje, letake itd. v slovenščini, hrvaščini, slovanski, češčini, angleščini, ješčini in drugih.

VOĐSTVO TISKARNE APELIRA NA ČLANSTVO S.N.P.J. D. TISKOVINE NAROČA V SVOJI TISKARNI

★

Vsa pojasnila daje vođstvo tiskarne.—Cena zmerna, unijsko delo prve

Pišite po informacije na naslov:

SNPJ PRINTERY

2657-58 S. LAWNDALE AVENUE CHICAGO, ILLINOIS
TEL. ROCKWELL 4804

NAROČITE SI DNEVNIK PROSVETO

Po sklepu 12. redne konvencije se lahko naroči na list Prosveta in priloženo eden, dva, tri, štiri ali pet članov iz ene družine in eni naroč- niki. List Prosveta stane za vse enake, za člana ali nečlane \$6.00 na eno leto naročnino. Ker pa člani še plačujejo pri anketiranju \$1.50 na tednik, se jim to priložje k naročninu. Torej sedaj ni vroška, reči, da je list predrag za člana S.N.P.J. List Prosveta je vasa lastnina in gotovo je v vsaki družini nekdo, ki bi rad čital list vsak dan.

Pojasnilo:—Vselej kakor hitro kateri teh članov preneha biti član S.N.P.J., ali če se preseli proč od družine in bo zahteval sam svoj list tednik, bode moral tisti član iz dotične družine, ki je tako skupno naročena na dnevnik Prosveto, to takoj naznaniti upravništvu lista, in obenem doplačati dotično vsoto listu Prosveta. Ako tega ne stori, tedaj mora upravništvo znižati datum za to vsoto naročnino.

Cena listu Prosveta je:

Za Zdrav. države in Kanado \$6.00	Za Ceno in Chicago je \$7.50
1 tednik in..... 4.80	1 tednik in..... 5.10
2 tednika in..... 3.60	2 tednika in..... 3.80
3 tednike in..... 2.40	3 tednike in..... 2.70
4 tednike in..... 1.20	4 tednike in..... 1.50
5 tednikov in..... 0.00	5 tednikov in..... 1.50

Za Evropo je..... \$9.00

Izpolnite spodnji kupon, priložite potrebno vsoto denarja ali Money Order v plinu in si naročite Prosveto, list, ki je vasa lastnina.

PROSVETA, S.N.P.J.
2657 So. Lawndale Ave.
Chicago, Ill.

Priloženo pošiljam naročnino za list Prosveto vsoto \$

1) Ime..... Čl. družita št.....
Naslov.....
Ustavite tednik in ga pripikite k moji naročnini od sleden- članov moje družine:
2)..... Čl. družita št.....
3)..... Čl. družita št.....
4)..... Čl. družita št.....
5)..... Čl. družita št.....
Mesto..... Država.....
Nov naročnik..... Star naročnik.....

Jugoslovanski četniki

Članek S. L. Solona v mesečniku
The American Mercury

Ko so se glavne sile jugoslo- vanske vojske nehale boriti, so se oddelki, ki so sklenili nada- ljevati vojno, umaknili v plani- ne. Posrečilo se jim je odpelja- ti s seboj del svojega, lahkega topništva in precejšen del mo- tornih vozil—motorna kola, oklopne avtomobile in celo la- hke tanke. Oddelki so se pritajili in uredili svoja poveljstva in preskribo z živili. Del hrane jim je dajalo naklonjeno prebiva- lstvo, vendar jim je bilo jasno, da bodo večino potrebin za bo- dočo borbo, bencin, orožje, stre- livo in dele za motorna vozila morali s silo ugrabiti nemški vojski. Iz teh majhnih začetkov se je jugoslovanska četniška vojs- ka razvila v najmočnejše upo- rniško gibanje, ki je kdaj grozilo sovražniku. Beseda četnik pri- haja od "četa", imena, ki so ga nadel majhnim oboroženim od- delkom, ki so v časih turškega gospodstva stražili po planinah. V dotikih s tem jeguljastim in nevarnim sovražnikom se Hitler-

ju ponuja prilžnost okusiti, kaj ga v bodoče čaka v zasedeni Ev- ropi.

Delovanje četnikov je postaja- lo bolj in bolj občutno. V prvih mesecih, odkar so se umaknili v gore, so dobili ukaz, naj ne za- čenjajo borbe s sovražnikom. Odvratni je bilo treba pazljivost zasedene vojske, pušiti jo, da skreži število svojih vojakov po vojašnicah in popusti s previd- nostjo. V glavnih črtah se je ta načrt posrečil. Nemci so sporo- čili, da je odpor strl. Bilo pa je nekoliko nemških častnikov, ki so se spraševali, kaj se je zgodi- lo s 150.000 jugoslovanskimi vo- jaki, ki jih niso našli ne med mrtvimi, ne med ranjenimi in ujetimi. Kmalu pa se jim je za- čelo v glavah svitati. Mahjni četniški oddelki so začeli napa- dati nemške prevoze in se za- lagati z orožjem in potrebčinami. Dolge vrste nemških tovo- rnih avtomobilov so pri svojih potovanjih po zasedenih pokra- jinah zadevale na ovire sredi ce- ste in prihajale v topniški ogenj jugoslovanskega vojaštva. V kratkem času so četniki napol- nili svoja skrita skladišča po pla- ninah in dobili goriva za svoje tanke.

V začetku so Nemci take ne-

rodnosti odpravili kar kratko z besedama "dokončno očičenje". Ker pa se je četniška vojska spo- polnila in so njeni udarci postajali čedalje hušji, so Nemci morali priznati, da odpor, ki so ga prej podcenjevali, le ni kar ta- ko. Začeli so pobijati v množicah prebivalstvo po mestih. V nekaterih krajih so pobili do be- sede vse srbsko prebivalstvo. Ta- ko se je zgodilo v Banja Luki in v drugih mestih v Bosni. Kdor si je rešil življenje, je pobegnil v planine, kjer so jih sprejemali četniki v varstvo. Po vsej Jugo- slaviji so vasi bile podrtje in pre- mnogi talci postreljeni, a četni- ki so odgovorili z novimi napa- di na onemoglo nacije. Neki ju- goslovanski častnik mi je dejal: "Nemci ne morejo zadržati čet- nikov, kakor svinčenke ne mo- rejo zadržati hudournika. Ljud- sko gibanje poskušajo zatreti s sredstvi, ki se z njimi rešujejo manjša vojaška oddeleki; a dokler bo prebivalstvo z na- mi, nam vojakov ne bo zmanj- kalo."

Vojaki so se načinu četniške- ga bojevanja hitro priučili. Ju- goslovani, a zlasti Srbi, so ne- ustrašeni borci, njih pogum od- tehta vse učenje. Njihovi čast-

Ameriški poslanik John G. Winant v Londonu z grupo ameri- škikh vojakov, ki so dospeli v severno Irsko.